

XIV- 7977 - 1946 július 10 - kétéles - egyhangú
XV 8154 - 1946 dec. 11 - kőteneti - egyhangú
XVI 8330 - 1947 május 14 - vegyes - egyhangú

Szil. Nagykálló 1924 aug. 23

anatómiai ábrák: 1354. (1946-47)

Rep. 1947. VII. 11.

A DEBRECENI II. TUDOMÁNYTUDOMÁNYOS
KÖZ- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

1280

1946/10. 47. sz. sz.

Évk: 1947. évi június 26. n.

Évk.:

dr. melléklet. (száma):

Leünnösítéssel elfogadom.
1947. júl. 7.

Honvédelmi Bizottság
Hozzájárulás:
Debrecen, 1947. júl. 9.

Bizottságba kiadom: *Reszó*

Dr. Boróky Ferenc

Dr. Reszó Gyula
professzor uolensék.

Debrecen, 1947. június 26. n.

Reszó
c. i. d. sz.

Béhm, Kossuth u. 2.

HAMIS TANUZÁS ÉS HAMIS ESKÜ.

Doktori értekezés a büntetőjog köréből.

Készítette:

Miss Andras

Forrásművek jegyzéke.

- 1./ Dr. Angyal Pál: A magyar büntetőjog kézikönyve, 17.kötet, Pénzhamisítás. Hamis eskü és hamis tanuzás. Hamis vád./1940./
- 2./ Angyal-Degré: Anyagi büntetőjog.
- 3./ Bónis György: Magyar jogtörténet./1942./
- 4./ Dr.Degré Alajos: A Négyeskönyv büntetőjogi elvei. /1936./
- 5./ Edvi Illés Károly dr.: A magyar büntetőjog magyarázata. /1909./
- 6./ Dr.Erdélyi László: Magyarország törvényei Szent Istvántól Mohácsig. /1942./
- 7./ Dr. Fayer László: A magyar büntetőjog kézikönyve. /1905./
- 8./ Finkey Ferenc : A magyar büntetőjog tan-könyve. /1914./
- 9./ Kálvin János: A keresztyén vallás rendszere.- Institutio religionis christianae /Forditották: Ceglédi Sándor és Rábold Gusztáv,1909./
- 10./ Dr.Márkus Dezső : Magyar jogi lexikon.
- 11./ Dr.Lutter János : Az egyházi büntetőjog története és jelenlegi állása. /1913./
- 12./ Menger Antal : Uj Erkölcsstan./Fordította: Ormós Ede,1907./
- 13./ H.Noldin S.J. : De praeceptis dei et ecclesiae./1936./
- 14./ Dr.Schnierer Aladár: Büntetőjog általános tanai./1873./
- 15./ Dr.Vámbéry Rusztem:"A beismerés az angol büntető perben" című dolgozata.

A hamis tanuzást és hamis esküt a különböző büntető törvénykönyvek rendszerint egymás mellett, egy fejezetben tárgyalják, mert a két delictum közeli rokonsága, sőt megtévesztésig való hasonlatossága vitán felüli. A hasonlatosság oly szembeötlő, hogy felmerült az a kérdés vajjon nem e egy delictum a kettő és annak különválasztása nem e pusztán rendszerbeli tévedés, vagy rendszerezési tulzás eredménye. Ezen nézetnek a magyar büntetőjogi irodalomban legnagyobb képviselője Schnierer Aladár, aki büntetőjogában csak hamis esküről /peieratio/ és esküszegésről /perjurium in sensu stricto/ beszél, és a peieratio tényálladéka magában foglalja a Btk. szerinti hamis eskü és hamis tanuzás tényálladékát. A peieratio bűncselekményét követi el Schnierer szerint: "ki akár saját, akár másnak ügyében közhatóság /kiváltkép bíróság/ előtt tudva valótlan állítást esküvel megerősít, vagy a már letett esküre való hivatkozással valótlan-ságot állít." /Schnierer 320.old./ Ugy a hamis tanuzás, mint a hamis eskü két mozzanatos cselekmény, mert a magyar Btk.-t véve alapul mindkettőhöz szükséges egy hamis nyilatkozat és ezt megerősítő eskü. Schnierer a két mozzanat közül az esküt ragadja meg és valóban a két bűncselekményben az esküvés té-

nyén van a hangsúly és e nélkül azok nem követhetők el. A bűncselekménynek ilyenképen való egy név alatti egyesítése a kérdést igen helyesen leegyszerűsíti. Szembeszáll az egyesítési törekvéssel Finkey, mert úgy látja, "a két cselekmény ismérvei egészen sajátosak" /Finkey 859.old./, bár e megkülönböztető ismérvek közül csak egy lényegtelen alaki különbséget hoz fel, mármint azt, hogy a hamis eskü csak polgári ügyben követhető el, míg a hamis tanuzás büntető és fegyelmi ügyben is, kénytelen azonban elismerni a letagadhatatlan közös vonásokat.

Kiindulva abból a tényből, hogy úgy a hamis tanuzás, mint a hamis eskü delictumánál feltétlenül szerepelni kell egy eskünek, jobban mondva egy hamis eskünek és hogy az eskü vallási és semmiesetre sem jogi fogalom, amit az is igazol, hogy egészen 1864-ig a hamis eskü tényálladékának megállapítását Magyarországon is a Szentszék végezte, vizsgálat tárgyává kell tennünk a keresztény felfogást az esküt a hamis esküt illetőleg. Kálvin szerint az esküvés "nem egyéb, mint Istennek tanubizonyosságul hívása állításunk igazságának megerősítésére" és "az ilyen tanubizonyosság, ha helyesen megy végbe, egy faja az Istentiszteletnek!" E megállapításokat Kálvin Ézs.19., Ézs.65., Jer. 12.része alapján teszi. Kimondja még Kálvin az esküt illetőleg, hogy arra ott van szükség, "ahol az emberi bizonyítékok megszűnnek . . . mikor oly dolgot akarunk megerősíteni, mely a lelkiismeret mélyén lappang". /Kálvin 368. és 369.old./ Így magasztalja a református egyház az igaz esküt, nézzük hogyan ítéli el a katolikus egyház a hamis esküt: "Periurium seu iu-

raumentum falsum est peccatum ex toto genere suo grave, nam veracitati Dei directe infert iniuriam is, qui postulat, ut Deus suprema sua auctoritate contestetur rem falsam, quae iniuria manet gravis, etsi Deus invocetur in testimonium levissimae falsitatis: semper enim contumeliose supponitur Deum posse falli aut fallere". /Noldin 233.old./

Az eskü jelentőségét a büntetőjogban eltoloznunk nem szabad, mert más a tudomány és más a vallás és ha a tudományba gyakran keverünk tulvilági fogalmakat, ez rendszerint szánalmas tulzásokra vezet. A bíróság előtti eskü nem más, mint ünnepélyes felelősségvállalás az állítottakért. Vállalja az esküvő a következményeket Isten előtt, akiről tanulta, hogy mindenttudó, tehát tudja az ő vallomásának igazságát, vagy hamisságát és vállalja a következményeket a földi igazságszolgáltatás előtt, mert a tulvilági felelősségtudat nem lévén elégséges ahhoz, hogy az embereket távoltartsa a hamis eskütől, szükség van súlyos földi sanctiókra is. Azonban dacára földi és égi megtorlási lehetőségeknek, a lázadó ember hajlandó hamisan esküdni, amit a törvényszéki tárgyalások igazolnak, nem is beszélve az örök re titokbanmaradt nagyszámu periuriumról. Az eskü ma már megszűnt az lenni, ami volt. Vallásos színezete megfakult és erre csak az eskü szövege emlékeztet./"Esküszöm a Mindenható és Mindenttudó Istenre . . . Isten engem úgy segéljen."/ A bíró a tárgyaláson ma már nem a tulvilági sanctiora hívja fel a tanuskodó figyelmét, hanem arra, hogy a hamis esküt a törvény szigoruan bünteti. A hamis eskü és hamis tanuzás közönséges bűncselekmény lett, ép

olyan mint a lopás, csalás, pénzhamisítás és a többiek. Tagadhatatlan, az Isten nevére való esküvés némi garanciát nyújt az igazmondásra, mert az emberek alapjában véve vallásosak, még sem szabad az esküvel megerősített vallomásnak perdöntő jelentőségét eltuloznunk.

A bűncselekményeknek van jogi és van elkövetési vagy tevékenységi tárgya. Jogi tárgya minden cselekménynek kell hogy legyen, mert enélkül az csak delictum putativum lenne, ellenben elkövetési tárgya nem mindegyiknek van. Az elkövetési tárgy nélküli bűncselekmények immaterialisak, ilyenek a szóbeli becsületsértés, a rágalmazás stb., ilyen a hamis tanuzás, a hamis eskü is, bár Finkey szerint "eszmeileg a bizonyíték /a vallomás/ lenne elkövetési tárgynak tekinthető, illetőleg a különböző ügyek, melyekben hamis tanuzás elkövethető". /Finkey 860.old./

Mi a hamis tanuzás és hamis eskü delictumának jogi tárgya, mi az a jogvédelem érdek, melyet e cselekmények sértenek vagy veszélyeztetnek? E kérdésben a következő fontosabb fel fogások alakultak ki:

1./ A hamis tanuzás és eskü mint Isten, mint a vallás elleni bűncselekmény. Ezen elgondolást joggal érheti kritika. Isten ha mindenható, nem szorul jogvédelemre, mert joga van önbíráskodásra és kissé furcsa dolog Isten megsértésének vagy megcsalásának súlyosságát emberi mérlegelés alapján megállapítani és azt földi büntetéssel sulytani, mert hiszen ezzel Isten megsértését egy embertárs, esetleg egy uralkodó megsértésével egy megité-

lés alá vesszük. Helyes álláspontot foglaltak el e kérdésben a rómaiak, akik a hamis esküt nem büntették, annak megtorlását az istenekre bízták.

2./ A hamis tanuzás és eskü mint magánosok érdekét sértő csalás. A csalásnál mindig meg kell állapítani, hogy melyik az a jogvéde érdeke, melyet a cselekmény sért. A hamis tanuzásnál és eskünél azonban előfordulhat olyan eset, hogy a büntettes nem hogy kárt okozna valakinek cselekményével, hanem éppen jogtalanul előnyt szerez annak. /Angyal 119.old./ Ilyen eset például, ha a hamis tanu büntető perben a vádlott javára vall.

3./ A hamis tanuzás és eskü mint az igazságszolgáltatás érdekét sértő bűncselekmény. Bár az igazságszolgáltatás érdeke egy nehezen konkretizálható fogalom, az azonban nem vitatható, hogy az igazságszolgáltatás célja az igazság kiderítése, az abszolút igazság megközelítése, amely igen nehéz feladatban a bíróságoknak ma még nélkülözhetetlen segítő eszköze a tanuvallomás. Aki tehát hamisan vall és esküszik, félrevezeti a bíróságot, mely kénytelen a hamisságot igazságnak kijelenteni, ezzel pedig sérelmet szenved az igazságszolgáltatás érdeke. Finkey szerint a kérdéses delictumok jogi tárgya "az igazságszolgáltatás tisztasága és biztonsága" /Finkey 860.old./, amivel nem mond többet, mint az aki az igazságszolgáltatás érdekét látja veszélyben forgónak. A miniszteri indokolás is hasonlóképen oldja meg a problémát, midőn a hamis tanuzást és esküt "az állam igazságügye elleni büntettnek" tekintti, mert "aki a hatóság vagy bíróság eljárásának tárgyát képező ügyben mint tanu hamis

tanuságot tesz, vagy mint fél hamisan esküszik azon garanciákat hamisítja meg, melyekkel az állam törvényei az igazságot biztosítják" /Btk magyarázata II.kötet 204.old./.

4./ Meg kell emlékezni a felfogásról, mely a hamis tanuzást és esküt a publica fides, a közhitel, vagy Schnierer mondása szerint a "közbizalom" elleni cselekménynek tekinti, azonban közhitel, közbizalom olyan fogalmak, melyek be sok mindent bele lehet magyarázni, egy szóval nem birnak gyakorlati jelentőséggel.

5./ Vegyes elméletek azok, melyek összekeverik a többit. Igy tesz Schnierer, aki hol a társadalom érdekét, hol a publica fides-t látja megsértettnek, hol pedig csalásnak minősíti a kérdéses bűncselekményeket, végül pedig pusztán "a rendszer egyszerűsítése tekintetéből" /Schnierer 319.old./ a vallást sértő büntettek közé osztja be azokat. Nem foglal határozottan állást Fayer sem e kérdésben, mert szerinte a hamis tanu "bűnhődik elsősorban az állami igazságszolgáltatás félrevezetéséért, másod sorban embertársa ellen elkövetett, ugyszólván ellenőrizhetetlen orvtámadásért, harmadsorban az ünnepélyes eskü formával való visszaélésért, az eskü profanálásáért". /Fayer 59.old./

A hamis tanuzást és esküt magyarázták tehát a vallás ellen, a társadalom ellen, az igazságszolgáltatás érdeke ellen, a publica fides ellen és még sok valami más ellen elkövetett bűncselekménynek, amivel csak zavarosabbá tették a kérdést. Fogjuk fel e bűncselekményeket egyszerűen hazugságnak, jobbanmondva hatóság előtti ünnepélyes hazugságnak és akkor nem okoz gondot annak megállapítása, mi ellen irányulnak azok. "Egyik legfontosabb társadalmi jelenség a hazugság" /Menger 56.old./

és pedig sajnos annyira általános és mélyen gyökerező, hogy üldözése szinte utópisztikus. A magánélet hazugságait ellenőrizni képtelenség, így a jog ezeknek büntetésével nem is kísérletezik, de "megköveteli az egyéntől, hogy midőn ünnepélyes formában, Istenre való hivatkozás mellett teszi kijelentéseit, mikor tehát embertársának sorsa az ő kezébe tétetik le: igazat mondjon". /Fayer 59.old./ A hazugság bűn, mert megfosztja a világot a legfontosabb erénytől, az igazságosságtól / /, büntetése pedig észszerű, mert megtorolja és helyrehozza a hibát, melyet az igazságtalanság okozott. A hamis tanuzás és hamis eskü nem az igazságszolgáltatás érdeke elleni, hanem az abszolút igazság ellen elkövetett súlyos és nem menthető bűncselekmény.

A legrégebb büntetőtörvénykönyvek így Hammurabi és Manu könyvei már részletesen foglalkoznak a hamis tanuzás és eskü delictumaival, náluk azonban még kimondottan vallási szempontból tárgyalatnak e bűncselekmények. A rómaiak különböztetnek testimonium falsum és iusiurandum falsum között. Csak a testimonium falsum-ot büntették, míg a másikkal pusztán az isteneőket látták megsértetteknek és annak büntetését ő rájuk bízták.

A keresztény vallás kibontakozásától kezdve üldözte a hamis tanuzást és esküt. Már a legelső zsinatok, melyeknek határozatai Justinianus császár törvényerőre is emelte, majd a 855.évi Valence-i, a 909.évi Torsle-i, az 1056.évi Poulouse-i zsinatok foglalnak erélyesen állást e delictumokkal szemben. Dr.Lutter véleménye szerint a keresztény-római császárság

korabeli canonok a hamis tanuzást a "moralis ellen való súlyos vétségnek" és "némiképen a rágalmazásnak gonosz indulattal való tetézésének" tekintették, míg a későbbi korok egyházi büntetőjoga az istenkáromlással vette azt egy tekintet alá, az istenkáromlást /blasphemia/ pedig "a katólikus egyház flagrans megsértésének" könyvelte el. /Dr.Lutter I.köt.140. és 250.old./

A canon jog egyetemes hatása erősen érzik a legrégebb magyar törvénykönyveken is.

Szent István 1010.körüli első törvényhozása, melyet az Admonti-Codex őrzött meg számunkra, a 7-12-ig terjedő capitulumokban részletesen foglalkozik a püspökök jogaival és kötelességeivel és többek között a püspökök kötelességévé teszi "ne engedjék, hogy az igaz törvényt kiforgasság hazugságokkal, hamis tanúsággal, vagy hamis esküvel". A 15.capitulum szerint pedig "ha tehetős emberre rábizonyul, hogy hitét esküszegéssel vagy hamis esküvel be szennyezte, az veszítse el kezét, vagy váltsa meg 50 tinóval; ha közember lett esküszegő, az a kezét 12 tinóval válthatja meg és bőjtöljön a canonok szerint". Szent István második törvényhozása, melynek keletkezését 1030.évre becsülik, egy érdekes rokon delictumot tartalmaz, melyet a Turóczy codex "két ispán közt szitott hazudozás" esetének nevez: "Ha valaki hamis tanúságot vagy hizelgő szavakat ejtett némelyek ellen . . . hogy ördögi ravaszsággal őket egymástól elválassza" /II.54./ akkor tartozik nyelvváltságot fizetni, vagy pedig megfosztatik nyelvétől.

Szent László az 1092.évi szabolcsi zsinaton a papi tizedet is szabályozta és ezzel kapcsolatban fordult elő törvényhozásában a hamis

eskü. A püspök pristaldusa tized szedésnél megeskethette a tulajdonost, hogy mennyije van. Ha az hamisan esküdött, azzal büntették, hogy neki marad a tized, a püspök pedig kilenc részt kap. /40.c./ E büntetés aránylag enyhe ahhoz viszonyítva, ahogyan e törvény azt bünteti, aki ilyen esetben alaptalanul vádolja meg a tulajdonost hamis esküvel, mert a vádlót el lehet adni rabszolgának.

Kálmán első törvénye szerint, ha valakit hamis tanuzással vádolnak és a bizonyítékok hiányzanak, vasitélettel kell megállapítani a vádlott bűnösségét, illetve ártatlanságát, ha bűnös homlokára pedig bélyeget kell sütni. /I.83./ Kálmán király e törvénye egy olyan elvet is tartalmaz, melyet a modern büntetőjogok is vallanak, mégpedig azt, hogy aki egyszer hamisan esküdött, annak tanuságát többé elfogadni nem lehet. /I.27.c./

Az 1279.évi budai zsinat kiközösítéssel fenyegeti a gonosztevőt, aki házassági perben hamisan tanuskodik.

Egy 1486.évi törvény kimondja, mint Kálmán király is tette, hogy "a hamis esküvőket, becsuteleneket, kik tisztességüket elvesztették . . . ha birtokosok is . . . nem kell ilyen tanuskodásra elfogadni." Ebben a korban tehát a hamis esküvőket már infamiával büntették. /1486.14./

Werbőczy már mint konkrét bűncselekményt tárgyalja a hamis esküt és megadja annak pontos körülírását is: "mendacium iuramento formatum, in fraudem, et periclitationem iurium cuiuspiam, malitiose commissum" /II.30.§.7./ vagyis "más jogainak megrövidítésére és veszélyeztetésére gonosz szándékkal elkövetett, esküvel megerősített hazugság." A hamis esküt Werbőczy

perjuriumnak mondja, elkövetőit pedig ludasoknak. A ludasok büntetése infamián felül jószágvesztés és fejkválttság fizetése. /Bónis II.220./ A Tripartitumnak a hamis esküről szóló definíciója olyan egyszerű és mégis annyira teljes, hogy bátran belehetne illeszteni a XX.század bármelyik büntetőtörvénykönyvébe. Legfeljebb azt érhetné kritika, hogy a hamis esküt nem csupán "más jogainak megrövidítésére és veszélyeztetésére", hanem másnak érdekében is el lehet követni. Legnagyobb érdeme e meghatározásnak, hogy a hamis tanuzásnak a hamis eskütől való felesleges különválasztását mellőzte és az így egy tényálladékba sűrített delictumot egyszerűen, szándékosan elkövetett, esküvel megerősített hazugságnak vette. E világos, rövid, és egyszerű meghatározást kellett volna például venni, a magyar Btk. megalkotóinak.

Az 1553. évi Quadripartitum szintén az infamia esetei közé sorozza a hamis esküt. Elkövetése büncselekményt: "aki nyilvánvalóan hamis vallomását esküvel erősíti meg, azaz ugyanabban a perben kétszer ellenkezően tanuskodott vagy azt állítja, hogy valamely napon bizonyos helyen jelen volt és bebizonyul, hogy nem volt ott, vagy bebizonyul, hogy születése, vagy emlékezete előtt történt dolgokról tett tanuvallomást. Ugyan e büncselekményt követi el azonkívül a peresfél, aki a bíróság előtt hamis esküt tesz és ez eskü folytán a bíróság végítéletet hozott." /Qu.III.r.38.c./ Mig a Tripartitum a hamis tanuzást és esküt egy tényálladékba hozza össze, addig a Quadripartitum egy cím /hamis eskü/ alatt két tényálladékot közöl. A Quadripartitum azonban sem egyszerűség, sem szépség tekintetében nem hasonlítható elődjéhez, annak csak kitoldozása. A Quadripartitum

meghatározása azt mutatja, hogyan lehet sok szóval keveset mondani, még pedig sokkal kevesebbet, mint amit a Tripartitum pár szóval megmond.

A Quadripartitummal befejeződött történelmünknek igazán magyarnak mondható korszaka, amely kornak még jogából is hamisítatlan magyar szellem csillogott. E korszak után keletkezett törvényeinkkel jogfejlődés szempontjából talán, de semmiesetre sem magyar jogfejlődés szempontjától lehet foglalkozni. Átugorva ezt a néhány sivár századot, tárgyalnunk kell az 1843. évi Deák-féle büntetőtörvény javaslatot, amely a legsikerültebb tervezetünk volt, de mert a leg-sikerültebb volt és mert magyarul gondolkodó elme készítette, ki is váltotta a főrendiházunk ellenszenvét. A javaslat a 237-252-ig terjedő §§-ban foglalkozik a hamis tanuzás és hamis eskü bűncselekményeivel. A 237. §. szerint ha büntetőperben "szánakozásból" hamis tanuság tétetett, de csak "a vádlottnak szolgáltatott mentességére" senkinek kárt azonban nem okozott, egy évig terjedhető rabságig büntethető. Négy évig büntethető a haszonért elkövetett hamis tanuzás. A 238. §. értelmében a vádlott terhére szolgáló hamis tanuzás 10 évig rabságig büntethető. A polgári perben "hit alatt tudva tett" hamis tanuság 3 évre büntethető./239. §./. A 251. §. pedig kimondja "aki valamely polgári keresetben a perdöntő esküt tudva hamisan tette le, vagy a nyilvánító eskü következtében tudva hamis fedezést tett, 3 évig rabságig büntethető." Az 1843. évi javaslat aktuális része a következő tényálladékokat különbözteti meg: 1./ Büntetőperben szánakozásból a vádlott mellett tudva tett hamis tanuzás, 2./ büntetőperben haszonért a vádlott mellett tudva tett hamis tanuzás,

3./ polgári perben tudva tett hamis tanuzás, 4./ polgári perben tudva tett hamis eskü, 5./ hamis tanuzásra való felbujtás, 6./ büntető- vagy polgári keresetben másnak kárára oly tanu bizonyosságával való élés," akiről bizonyosan tudja, hogy a fennforgó esetben hamis bizonyítást tett." /249.§./ Nem bünteti tehát a javaslat a gondatlanul elkövetett hamis tanuzást vagy esküt, azonkívül feltűnően enyhén bünteti a szánakozásból a vádlott javára tett hamis esküt, ami Deák Ferenc nagy felebaráti szeretetéről tesz bizonyóságot.

Az 1878:V.t.c. külön fejezetben a XII-ben tárgyalja a hamis tanuzás és hamis eskü büncselekményét a 213-226-ig terjedő §§.-ban.

Hamis tanuzás.

A hamis tanuzás egységes tényálladékát a Btk.nem adja, úgyhogy e büncselekmény megállapításánál több §.-ra, sőt más törvényre is figyelemmel kell lenni.

213.§. "Aki bűnvádi ügyben a bíróság előtt az ügynek valamely lényeges körülményére nézve hamis vallomást tesz és azt esküvel megerősíti a hamis tanuzás büntettét követi el . . ."

Ugyancsak a hamis tanuzás büntettét követi el:

215.§. "Aki polgári ügyben annak lényeges körülményére nézve hamis vallomást tesz és azt esküvel megerősíti."

220.§. "Aki közhivatalnok vagy ügyvéd elleni fegyelmi ügyben hamis vallomást tesz és azt esküvel megerősíti."

217.§. "A hamis tanuval egyenlően büntették azon szakértő, aki akár büntető, akár pol-

gári ügyben: a tényállás valamely lényeges körülményére nézve valótlanlanságot vagy hamis véleményt,ugyszintén azon fordító és tolmács is, aki valamely lényeges körülményre nézve szóval vagy írásban hamis fordítást terjeszt a bíróság, vagy más hatóság elé."

Az 1912:LIV. t.c.95.§.-a pedig kimondja; "az eskü alatt kihallgatott félnek hamis vallomására büntetőtörvényben a hamis tanuzásra megállapított szabályok alkalmazandók."

Az idézett törvényhelyek alapján a jelenlegi magyar jog szerint hamis tanuzás alanyai lehetnek: a tanu, a szakértő, a tolmács, a fordító és a polgári bíróság által eskü alatt kihallgatott fél. Hogy ezek a személyek elkövethelessék a hamis tanuzás bűncselekményét, szükséges, hogy vallomásuk jogszerű és joghatályos legyen. Jogszerű a jogszerint kifogástalan, a jog rendelkezéseinek megfelelően létrejött tanu-vallomás, melynek ellentéte a jogszerűtlen, a semmis vallomás. Azt lehetne mondani, egy hamis vallomás jogszerű nem lehet, hiszen a törvénybe ütközik. Nem szabad azonban elfeledni, hogy a büntettes nem a törvény ellen cselekszik, hanem éppen annak valamely tényálladékat valósítja meg, tehát jogszerűen viselkedik. Jogszerűtlenül éppen akkor cselekszik az ember, mikor olyan tevékenységet fejt ki, melyet a jog nem szabályoz. Mäskülönben pedig, mikor hamis tanuzás jogszerűségéről beszélünk, a tanu vallomásnak csak alakszerűségére, nem pedig tartalmára vonatkozóan értjük azt. Nem lehet tehát egy törvény szerint semmis, de egyébként tökéletesen hamis tanu-vallomást büntetni. Angyal szerint "ami semmis, az jogilag nem létező, már pedig ami jogilag nem létező, az nem lehet bűncselekmény," tehát ő tényálladék hi-

ánya miatt látja megindokoltnak a semmis hamis tanuvallomás büntetlenségét. Van felfogás, mely ebben az esetben, nem a tényálladék hiánya miatt látja helyesnek a büntetlenséget, hanem azért, mert büntethetőséget kizáró okot konstataál, ugyanis a bűncselekmény de facto letagadhatatlanul létrejött, a tényálladék megvalósítatott, csak éppen hogy nem büntethető a fennforgó körülmények miatt.

Nem büntethető a hamis tanuvallomása azoknak: 1./akik "semmisség terhe mellett" nem hallgathatók ki, így a lelkész arranézve, amit egy házi titoktartás mellett tudott meg, — a védő arra nézve, amit e minőségben tudott meg, — a közszolgálatban lévő vagy abból kilépett egyén a hivatali titkokra vonatkozólag, /Bp.204. §., Pp.298. §./ továbbá 2./a Btk.224. §.-a alapján "aki a valónak megvallása által önmagát büntetendő cselekménnyel vádolná" és "aki büntető vagy fegyelmi ügyben jogosítva volt a tanuzást vagy véleményadást megtagadni, de ezen jogára a bíróság által figyelmeztetve nem lett" /rokonok, közjegyző, orvos, szülésznő, stb./. Ha azonban e második csoportba tartozók figyelmeztetés ellenére is vallanak, mégpedig hamisan vallanak és azt esküvel megerősítik, büntetendők.

Joghatályos a tanuvallomás, ha azt esküre képes személyek tették. Esküre nem képes személy a testis inhabilis /értelmileg fejletlen/ vagy azért 1./ mert kihallgatásakor élete 14. évét még be nem töltötte, ami abszolút mellőzési ok, mint a törvény mondja, az ilyen személy esküjét "mellőzni kell", tehát ha nem mellőzték és hamis vallomásukat esküvel megerősítették, nem büntethető, vagy azért 2./ mert "testi és elmebeli fogyatkozásánál fogva a va-

lót meg nem tudhatta, vagy közölni nem tudja", vagy mert "értelme fejlettségénél fogva az eskü lényegéről és fontosságáról nincs kellő fogalma" /Bp.312.§./ Ez már nem abszolút, hanem csak relativ mellőzési ok, a törvény szerint az ilyen tanu esküje csak "mellőzendő", de ha nem mellőzték, elkövetheti a hamis tanuzás bűncselekményét és büntethető, ha az ügyben eljáró büntetőbiróság a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges testi és elmebeli képességet megállapítja.

Esküre a testis suspectus sem bocsájtják, mert nála olyan körülmények forognak fenn, melyek megfosztják őt a szavahihetőségtől. Például, aki hamis tanuzás és eskü miatt már el volt ítélve, habár büntetését már kiállotta, vagy aki a terhelttel vallomásának valódisága iránt kétséget támasztó ellenségeskedésben áll ugyan így, akinek vallomása lényeges részeiben valótlan stb. Ezek azonban nem esküre képtelen személyek, mert ha hamis vallomásukat esküvel megerősítették, hamis tanuzás címén minden további nélkül büntetendők. Hogy a testis suspectus megesketését a bíróság mellőzni szokta, ez csak egy észszerű preventio, mellyel igen sok hamis tanuzás kerülhető el a gyakorlatban.

Hogy a hamis tanuzás tényálladéka hiánytalanul megvalósíttassék, kell:

- I. egy hamis vallomás vagy nyilatkozat,
- II. azt megerősítő eskü vagy ünnepélyes fogadalom,
- III. kell, hogy vallomás az ügynek valamely lényeges körülményére vonatkozzon,
- IV. hogy fennforogjon a bűncselekmény elkövetésére irányuló tudatosság, szándék,

- V. hogy a vallomás vagy nyilatkozat és az azt megerősítő eskü az illetékes bíróság vagy a törvény szerinti más hatóság előtt történjék,
- VI. és kell, hogy a hamis tanuzás törvényben meghatározott ügyekben követtessék el.

I.

A hamisság, a valótlanúság lehet objektív és lehet subjektív. Az objektív elmélet szerint a tanu tartozik vallomásában az objektív valóságot elmondani, így ha a tanu bár legjobb tudomása szerint vall, de legjobb tudomása nem felel az igazságot, hamisan vall. Ez az elmélet tarthatatlan és sokkal jobban bevált a gyakorlatban ennek ellen tóriája a subjektív elmélet, mely szerint nem fontos, hogy a tanu a tárgyi igazságot adja vissza, hanem az a fontos, hogy a vallomás fedje a tanu "tudatában letükröződő valóság képzetet" /Angyal/. A subjektív és objektív elmélet alapján a tanuvallomás négyféle lehet:

1./ objektive és subjektive való, mely esetben a vallomás a Btk.XII.fejezete szempontjából irrelevans;

2./ objektive és subjektive hamis, melynek büntetését mindkét elmélet megkívánja,

3./ objektive való és subjektive hamis, melynek megtorlását csak a subjektív elmélet követeli,

4./ objektive hamis és subjektive való, mely csak az objektív elmélet szerint büntendő.

A Bp.210.§,-a szerint a tanu "köteles legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a tisz-

ta és teljes valóságot vallani." Ha a megfogalmazás így történt volna "tudomása és lékiismerete szerinti tiszta és teljes valóságot", úgy ez teljes subjektív szemléletre mutatna, így azonban a tiszta és teljes valóság szavak némi objektív beállítottságra is engednek következtetni. Angyal is úgy látja, hogy a magyar jog szerint a vallomás akkor hamis, "ha annak tartalma egészben vagy részben eltér az objektív valóságtól s egyben nem egyezik a"tanu tudatvilágában élő subjektív valósággal." /Angyal 135. old./ Törvényeink tehát hamis eskü címén csak az objektíve és subjektíve hamis vallomást büntetik, a büntethetőséghez nem elegendő a puszta objektív valótlanság vagy a puszta subjektív hamisság.

A tanuzás reservatio mentalis fennforgása esetén is büntetendő, mert bár az ilyen vallomás objektíve való, de csak azért való, mert a tanuskodó egy fontos ténykörülményt hallgatott el, tartott fenn elméjében, mely ténykörülmény ha nyilvánvaló lenne, úgy megdőlné a vallomás objektív valósága./A tanu megesküszik arra, hogy látta, amint szomszédja Nagy Péter 1000 forintot kölcsönképen átvett A.-tól, de elhallgatja, hogy ő nem a perben álló szomszédját látta átvenni a kérdéses összeget, hanem a másik szomszédját, akit szintén Nagy Péternek hívnak./ A reservatio mentalis-t csalás képen is fel lehet fogni.

A tanuvallomás akkor is hamis, ha a tanu lényeges ténykörülményeket elhallgatott, mert a tanu tartozik elmondani mindazt, amit a tárgyra vonatkozólag tud. "A hallgatás büntethetőségének feltétele azonban az, hogy az illető ténykörülményre nézve legalább általánosságban

kérdés intéztessék a tanuhoz" /Btk.magyarázata 218.old./ .A vallomás megtagadása azonban nem azonosítható az elhallgatással.

A Btk.226.§.-a szerint "aki a valóval megegyező tanuzását,nyilatkozatát vagy esküjét visszavonja és hamisnak állítja, habár ezen visszavonását esküvel . . . meg nem erősítette", elköveti a hamis tanuzás bűncselekményét. Ez az eset egy sui generis delictum, mert itt a tanu vallomása való, de a való nyilatkozatot a tanu egy hamis nyilatkozattal hamisnak állítja, amivel félrevezeti az igazságszolgáltatást. II.

A hamis vallomást vagy szakértői véleményt esküvel vagy azt pótló fogadalommal kell megerősíteni, hogy a hamis tanuzás tényálladéka megvalósuljon. "Az esküvel meg nem erősített . . . habár hamis vallomás, nem állapítja meg a hamis tanuzás büntettét". /Curia 26.sz.teljes ülési határozata./ Az esküvel meg nem erősített hamis tanu vallomás büntetlenségét a legtöbb büntető jogászunk indokolatlannak tartja /Finkey 862.old., Angyal 143.old., Fayer 61. old.,stb./. Van ugyan rá példa, hogy a bíróságok az esküvel meg nem erősített hamis vallomást, mint bűnpártolást a Btk.374.§.-a alapján,vagy mint értelmi közokirat hamisítást a Btk. 400.§.-a alapján megbüntették, de ez a kiegészítő megoldás nem elégséges. Törvényi intézkedésre, reformra van szükség, hogy ne a formális eskü szöveg elmondása tegye büntényenyé a hamis vallomást, hanem maga az esküvel meg nem erősített hamis tanuzás büntettessék, mert ez éppugy befolyásolhatja a bírót az ítélet megalkotásában, mintha esküvel meg lenne erősítve.

A Btk.218.§.-a szerint, az esküvel való

megerősítéssel egyenlő hatállyal bír: 1./ ~~ha~~ a vallomásnak a tanu által való megerősítése ünnepélyes bizonylással vagy hivatkozással lelki ismeretére . . . , 2./ a nyilatkozatnak szakértő, tolmács vagy fordító által való megerősítése, hivatkozással hivatali, illetőleg általános szakértői, fordítói vagy tolmácsi esküjére; 3./ a vallomás-, illetőleg nyilatkozatnak a megjelölt személyek által való megerősítése, hivatkozással a fennforgó ügyben ugyanazon minőségükben már előbb letett esküjükre."

Ünnepélyes bizonylást azok tesznek, kiknek vallási meggyőződésével az eskü ellenkezik. Egyes szekták ugyanis tiltják az esküt, így a quakkerek. A régebbi gyakorlat szerint a római katólikus papoknak kiváltságos állásuknál fogva eskü helyett elégséges volt a lelkiismeretükre való hivatkozás, e kiváltságokat azonban már elvesztették.

Az eskü kétféle lehet, úgy mint assertorius és promissorius. A vita, hogy melyik jobb, teljesen céltalan. Mindegyiknek meg van a maga előnye és hátránya. Ugylátszik azonban a gyakorlatban az utóeskü jobban bevált, mert bíróságaink is ezt alkalmazzák.

Fontos, hogy az eskü szabályszerűen vétésék ki, vagyis a törvényes alakszerűséges betartassanak, mert a Curia felmentette a hamis tanúsággal vádoltat "aki bűnygyben a terhelt javára eskü alatt hamis vallomást tett, de az eskü szentségére, a hamis tanuzás következményeire s a vallomás tárgyára nézve figyelmeztetve és kitanitva nem lett." /Bjt.XIV.39./ Az eskü kivételénél betartandó alakszerűségeket lényegesek és nem lényegesek csoportjára lehet osztani. Számításba csak a lényeges alak-

szerüség megsértése jöhet, így például "lényeges alakszerűség nem lett megsértve, ha a fél által letett eskü a jegyzőkönyvbe nem vétett fel, magyar nyelven is" /Bjt.XXXIV.180./.

Ha a tanuskodó csak felajánlja esküjét hamis vallomásának megerősítésére, de nem teszi le "a szóban forgó büntett tényálladékát, de még kísérletét" sem valószínűsíti meg és azt úgy kell venni "mint bármely más valóttalan perbeli állítást". /Schnierer 325.old./.

III.

Csak az ügy lényeges körülményére vonatkozó hamis vallomás büntetettetik. Hogy mely körülmény lényeges, helyesen csak a konkrét ügyvel kapcsolatban állapítható meg, bizonyos azonban, hogy oly körülménynek kell lennie "mely az ügy eldöntésénél irányzó befolyással lehetett." /Fayer 62.old./ Nem fontos, hogy a bíró ítéletét e körülményre alapítsa, elégséges, ha ráalapíthatta volna, ha akarta volna. Különbség van ügydöntő körülmény és lényeges körülmény között. Az ügydöntő körülmény a szűkebb kör, mert ez egyszersmind lényeges is, de a lényeges körülmény nem mindig ügydöntő. Ezt kimondja a Curia is: "A hamis tanuvallomás büntetethez megállapításához nem kívántatik, hogy az ügydöntő körülményre nézve tétetett, mert a hamis tanuzás fogalmát meghatározó 215.§. rendelkezése szerint büntetésnek van helye, ha az ügy lényeges körülményére nézve tétetett." /D.tár. XVI.117./ Ezzel szemben Schnierer csak az ügydöntő körülményre vonatkozó hamis vallomást tartja büntetendőnek és az 1873-ban kiadott könyvében már réginnek és tarthatatlannak mondja a felfogást "mely a tartalom lényeges és nem lényeges részei között különbséget tett," /Schni-

erer 323.old./, de ez a felfogás még ma is tartja magát.

Általános kérdésekre /Generalfragen/ adot hamis válasz~~X~~ Fayer szerint nem állapítja meg a hamis tanuzás tényálladékát "ha egyébként a vallomás való tényeken alapul," /66.old./, Schnierer szerint "általában igen" /324.old./ Finkey szerint "nincs kizárva, hogy általános kérdésekre adott felelet is lényeges körülményekre vonatkozik" /861.old./, Angyal e problémával kapcsolatban pedig úgy nyilatkozik, hogy "az általános kérdésekre adott hamis válasz csak akkor minősülhet hamis tanuzásnak, ha az ügy lényegére vonatkozik" /159.old./.

A hamis vallomást akár lényeges, akár nem lényeges körülményre vonatkozik, büntetni kellene, mert a lényeges és nem lényeges körülmények elhatárolása lehetetlen és soha sem lehet tudni, hogy mi befolyásolja a bírót, sőt ezt sokszor még maga a bíró sem tudná megmondani. A nem lényeges körülményekre vonatkozó hamis vallomás büntetlenül hagyásával a tanuszkodókat a részletkérdésekben pontatlanságra, felületességre szoktatjuk.

Felmerül a kérdés, jogosított e a hamis tanuzás eldöntésére hivatott büntetőbiróság megállapítani a körülmény lényeges, illetve nem lényeges voltát? Ha a per, melyben a hamis tanuzás történt, jogerősen befejeztetett, s az ítéletből kitűnik, hogy a körülmény, melyre a vallomás vonatkozott, lényegesnek vétetett, úgy a büntetőbiróság ezt már mint tényt kell hogy vegye és nem vizsgálhatja, hogy a másik bíróság helyesen járt-e el, mikor a körülmény lényegesnek vette, mert az érdek sérelem már bekövetkezett. Ha pedig az alapperben még nem

hoztak ítéletet, tehát érdeksérelemről még nincsen szó, Fayer szerint a büntetőbiróság la-
tolhatja a vallomás értékét. Latolhatja ugyan
ez bizonyos, de meg kell várnia az ügy befeje-
zését, mert ha előbb ítélne, megtörténhetik,
hogy a hamis tanuzás ügyében eljáró büntetőbi-
róság nem lényegesnek vesz olyan körülményt,
amit az alapper bírósága esetleg ügydöntőnek
fog megállapítani és így a beálló érdeksérelem
büntetlenül maradna.

A körülmény lényeges volta tényálladáki
elem, tehát a hamis tanuzás felülvizsgálására
illetékes büntetőbiróság hivatott annak megál-
lapítására és joga van körülményt lényegesnek
venni és a rávonatkozó hamis vallomást büntete-
ni még akkor is, ha az az ítéletet nem befolyá-
solta, de befolyásolhatta volna. Nincs azonban
joga olyan körülményre vonatkozó hamis tanuzást
büntetlenül hagyni, melyet az alapper bírósága
lényegesnek vett és amely ezáltal befolyást
gyakorolt az ítéletre.

IV.

A hamis tanuzásnak szándékosnak, tudatos-
nak kell lennie. Szándékról akkor beszélünk,
ha a tanuskodó tudja vallomásának hamisságát
és mégis így vall. Illés Károly e kérdés tár-
gyalásánál azt írja "a tanunak vagy szakértő-
nek tudnia kell, hogy vallomása, illetőleg nyi-
latkozata objektíve hamis"/ Btk.magyarázata
219.old./. A magyar Btk. nem viszi be a hamis
tanuzás tényálladáki elemei közzé a szándékot,
de analogia segítségével azt bele magyarázzák
azzal a megokolással, hogy a 221.§. gondatlan-
ságból elkövetett hamis tanuzásról beszél, te-
hát ha a gondatlan hamis tanuzás külön tényál-
ladékban említették, akkor kell, hogy a hamis

tanuzás közönséges esetei szándékosan legyenek elkövetve. A hamis tanuzás elkövetésére irányuló szándék nem más, mint subjektív hamisság. Amelyik tanu vallomás tehát subjektíve hamis, az ugyanakkor szándékos is, felesleges ezért a szándékot kielélni.

A tanuskodónak, hogy megvalósítsa a hamis tanuzás tényálladékát, a vallomása érdeksérelmes következményeit nem kell akarnia, elég ha szándéka csak a hamis vallomásra nézve forog fenn.

V.

A hamis tanuzás csak akkor képez bűncselekményt, ha esküvel megerősített tanuvallomás fétételére jogosított bíróság, vagy a törvényben meghatározott egyéb hatóság előtt tétetett.

Ilyen bíróság a polgári, a büntető, a közigazgatási, a fegyelmi bíróság, a becsületügyi választmány. Az ilyen hatóságokról pedig a legkülönbözőbb törvények intézkednek. A megfelelő bíróságoknak és hatóságoknak az ügyre nézve még hatáskörrel is birniok kell, így a Curia felmentette azt, aki "holttányilvánítási ügyben a kalocsai érseki szentszék előtt hamis tanuvallomást tett: mert a holttányilvánítás nem tartozik a szentszék hatáskörébe."/Bjt.XXXV. 184./ A hatáskör mellett nem kell, hogy a bíróságok illetékesek is legyenek az ügyben.

VI.

Szükséges, hogy a hamis tanuzás törvényben meghatározott ügyekben követtessék el. Ilyenek a büntető, a polgári, és a fegyelmi ügyek. Büntetőügy az, melynek tárgya büntett, vétség, vagy kihágás. Polgári ügy az, melyben a vita tárgyát magánjogi vonatkozású kérdés képezi, de a Min. Indokolás a közigazgatási ügyeket is polgári

ügyeknek tekinti, de csak azokat a közigazgatási ügyeket, melyekben eskü kivételére jogosított közigazgatási hatóság jár el. Fegyelmi ügynek pedig a 220.§. által említett közhivatalnok és ügyvéd elleni fegyelmi ügyeket értjük.

A hamis tanuzás külső megjelenési alapjai
 Hogy mikor minősül a bűncselekmény befejezettnek, az függ attól, hogy az eskü a vallomás előtt vagy után tétetett le. Ha előtte tétetett le, úgy a bűncselekmény befejezettnek, a hamis vallomás befejezésével lesz tekintendő. A vallomásnak jegyzőkönyvbe vétele vagy éppenséggel annak aláírása a befejezettség szempontjából nem szükséges. Ha utólagos eskü történt, úgy az "Isten engem úgy segítjen" szavak kimondásával lesz perfekt a hamis tanuzás.

Kísérletről akkor beszélünk, ha a véghezvitel megkezdett, de be nem fejeztetett. /Btk.65.§./. Hamis tanuzás kísérletéről van szó tehát, ha utólagos eskü esetében a tanu az eskü szövegét elkezdi, de nem mondja végig, vagy előzetes eskü esetében vallomásának hamis részébe belekezd, de be nem fejezi azt.

Legnagyobb hibája e törvényi elrendezésnek, hogy utólagos eskü esetében, ha a hamis tanu az esküt nem teszi le, hamis vallomása még kísérletnek sem minősül, mindössze előkészületi cselekménynek. Szükséges lenne, hogy ha az eskü nélküli hamis vallomás már nem is büntettedik hamis tanuzásként, legalább mint a hamis tanuzás kísérlete feltétlenül büntetés alá essék.

Részesség.

A hamis tanuzásnál is lehet társtettesről

és bünségéről beszélni, de a gyakorlatban csak nagy ritkán fordul elő.

Társtettségére egy példa, hogy a tanu hamis vallomását megtette, de a későbbre halasztott esküt más tette le helyette. Ebben az esetben az esküvőt csak a hatóság félrevezetéséért kellene büntetni, nem pedig hamis tanuzásért, a büntetés sulyát a hamisan vallónak kellene viselni.

A Btk.69.§.-a szerint "aki mást a büntett vagy vétség elkövetésére szándékosan rábir" az felbujtó. A Curia szerint "eredményes rábirás a 69.§.1.p.alapján mint felbujtás a hamis tanuzásra, illetve esküre megállapított szabályok szerint büntetendő." /Bjt.X.152.és XI.46./ A felbujtásnak tehát eredményesnek kell lenni. Ha excessus mandati történt, a felbujtó csak annyért felelős, amennyire szándéka kiterjedt.

Csábitás.

Míg más bűncselekményekre való eredménytelen felbujtás nem büntetendő, addig a hamis tanuzásnál mint az állam érdeke elleni igen veszélyes bűncselekménynél, az eredménytelen felbujtás büntetése is indokolt. Mivel azonban a 65.§. határozottan leszögezi, hogy a felbujtásnak határozottnak kell lenni, a büntett vagy vétség elkövetésére valakit rá kell birni és e szabály elől a törvény nem akart kivételt tenni a hamis tanuzásnál sem, éppen ezért a hamis tanuzásra való eredménytelen felbujtást egy önálló bűncselekménynek tette meg, melynek neve subornatio testium, hamis tanuzásra való csábitás. Megvalósítja e bűncselekményt a Btk 222.§.-a szerint "aki mást bűnvádi, polgári vagy fegyelmi ügyben hamis tanuzásra . . . rábirni törekszik . . ." . A csábitásnak azonban

eredménytelensége ellenére is komolynak kell lennie és alkalmasnak arra, hogy a rábírást esetleg megtörténhessék, így "az, aki a tanut ránézve kedvező vallomás tételére felkérte, de ezen tulmenő tevékenységet nem fejtett ki" a Curia által felmentetett.

A hamis tanuzásra való csábítás büntetése helyes, mert ezzel kiinduló pontjában folytható el a bűncselekmény, de a 222.§. alkalmazása nagy óvatosságot igényel, mivel a csábításnál sem az igazságszolgáltatás, sem mások érdekét sérelem még nem érte, az érdekek itt még csak veszélyeztetve vannak és e veszély nagyságának és komolyságának megállapítása igen körülményes és nehéz.

A hamis tanuzás büntetése.

A hamis tanuzásra kiszabható szabadságvesztésbüntetés időtartalma függ attól, hogy a hamis tanuzás milyen nagy kárt okozott, valamint attól, hogy milyen ügyben követték el.

Bűnvádi ügyben akár a vádlott érdekében, akár terhére követtetett el a hamis tanuzás büntette, az öt évig terjedhető fegyházzal büntethető, /213.§./ de a vádlott ellen elkövetett hamis tanuzás esetében csak akkor, ha a vádlott büntetése öt véi szabadságvesztésbüntetésen alul maradt. Ha a vádlott terhére történt hamis tanuskodás esetében az halálra ítéltetett," a hamisan tanuskodó 10 évtől 15 évig terjedhető fegyházzal büntethető; ha pedig a vádlott 5 évnél tovább terjedő szabadságvesztésbüntetésre ítéltetett; a hamisan tanuskodó 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő". Kihágási ügyben követhető el a hamis tanuzás vétsége, melynek büntetése fogház és pénzbüntetés./214.§.

Kitűnik ebből, hogy a Btké az 5 évig ter-

jedhető fegyházbüntetést mint egy alapbüntetésnek szánta az igazságszolgáltatás érdekének megsértéséért, mert ez abban az esetben is kiszabható, ha magánosokra nem származott a hamis tanuzásból semmiféle hátrány, vagyis a hamis tanuzás éppen a vádlott érdekében követtezett el. Az 5 évi fegyházig terjedhető alapbüntetést emeli aztán a vádlott terhére tett hamis tanuzás esetében annak 5 éven felüli büntetése vagy halálbüntetése, mert itt a hamis tanu az igazságszolgáltatás érdekén felül súlyosan megsérti az egyénnek a személyes szabadsághoz, vagy az élethez való jogát. Igaz ugyan, hogy az egyénnek a személyes szabadsághoz való jogát akkor is sérelem éri, ha a hamis tanuzás miatt valaki 5 éven aluli szabadságvesztésbüntetést kapott, a Btk. szerint azonban a hamis tanuzás ebben az esetben is csak 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő, tehát a vádlottat ért sérelmet itt megtorlatlanul hagyja. A bírónak a feladata tehát, hogy különbséget tegyen a vádlott érdekében, vagy a vádlott terhére elkövetett hamis tanuzás között és azt igazságosan büntesse az 5 évig terjedhető fegyházbüntetés megengedett kerete közt.

Polgári ügyben elkövetett hamis tanuzásra kiszabható szankció súlyossága függ a polgári per értékétől, melyben a hamis tanuzás elkövetett. Az értékhatár a Btk.szerint 100 forint volt, a Bn.pedig 200 pengőben állapította meg. Ha ezen határon alul marad a polgári per tárgyának értéke, ugy a hamis tanuzás büntetése 1 évig terjedhető börtön és pénzbüntetés /216. §./, ha pedig a per tárgyának értéke az értékhatárt felül haladja, az ügyben elkövetett hamis tanuzás 5 évig terjedhető börtönnel büntetik /215.§./.

Fegyelmi ügyben elkövetett bármiféle hamis tanuzás 1 évig terjedhető börtönnel büntendő, kivéve ha a fegyelmileg vádoltnak terhére elkövetett hamis tanuzás esetén "az hivatalától vagy állásától elmozdított", mert ebben az esetben a hamis tanuzás büntetése "3 évig terjedhető börtön" /220.§./.

"A hamis tanuval egyenlően büntettetik a szakértő, a tolmács és fordító is" /217.§./.

Altalánosságban irányadó szabálynak kell elfogadni, hogy a hamis tanuzásra megállapított rendelkezések a szakértőre, tolmácsra és fordítóra is vonatkoznak az esetek természetéből folyó eltérésekkel.

Elévülés.

A Curia szerint a hamis tanuzás elévülése nem a vallomás tételének napjával, hanem az alapperben hozott ítéletnek a fellel való közlésével veszi kezdetét, s ezt az álláspontját a Curia azzal indokolja, hogy csak az ítéletből lehet megállapítani vajjon a tanu vallomása lényeges körülményre vonatkozott-e vagy sem /Bjt.XX.324./.

Illés azonban kifogásolja ezt a felfogást és szerinte az elévülés az eskütétel napján veszi kezdetét, mert a büntetőbiróság megítélheti a körülmény lényeges voltát az alapperben hozott ítélet kihirdetése előtt is /Btk.magyarázata 222.old./.

Ugyancsak a Curia ellen foglal állást Angyal is /174.old./.

Hamis eskü.

A Btk.219.§.-a szerint 4 Aki polgári ügyben hamis fő,-pót,-becslő vagy felfedező esküt tesz: 5 évig terjedhető börtönnel és 400 forintig terjedhető pénzbüntetéssel . . . büntendő.

Az 1893:XVIII.t.c.azonban a sommás eljárás

ban megszüntette az esküvel való bizonyítást, majd az 1911:I.t.c.még tovább ment, mert az esküvel való bizonyítás helyett általánosságban a félnek eskü alatti kihallgatását rendelte el /Pp.368-376.§§./, így manapság a hamis eskü bűncselekményének elkövetésére csak igen szűk körben a Pp.377-380-ig terjedő §§.-ok szerint tehető egyességi eskü keretében van lehetőség. A Pp.tehát a fél esküjét csak mint egyességi esküt tartja fenn, ezt pedig azzal az indoklással, "hogy az egyességek létrejöttét lehetőleg elő kell mozdítani és hogy az anyagi igazságot nem éri sérelem, ha a felek maguk nem bírói döntéssel kívánják a vitát befejezni, hanem egyikük által leteendő esküvel." /Min.indoklás/.

A Pp.377.§.-a szerint "a felek megállapodhatnak abban, hogy a döntő ténykörülmény valósága vagy valótlanlansága valamelyik félnek vagy harmadik személynek erre a ténykörülményre leteendő esküjétől tétessék függővé.

Az esküt a felek vagy akként szövegezhetik, hogy a ténykörülmény az esküvő közvetlen tudomása szerint való vagy nem való, vagy akként, hogy az esküvő lelkiismeretes vizsgálat és tudakozódás alapján arról győződött meg, hogy a ténykörülmény való vagy nem való, vagy végre akként, hogy az esküvő lelkiismeretes vizsgálat és tudakozódás alapján nem győződött meg arról, hogy a ténykörülmény való."

A hamis esküt ugyanazok a személyek követhetik, illetőleg nem követhetik el, mint akik a hamis tanuzást.

Az eskünek objektive és subjektive hamisnak kell lennie, valamint ténykérdésre és nem jogkérdésre kell vonatkozni, így a Curia felmen-

tette/ azt "ki arra tett esküt, hogy a peresített összeggel nem tartozik, mert ez jogkérdés" /Bjt.VI.45./

Az esküt eskü felvételére jogosított bíróság előtt kell letenni, de a Pp.378.§.-a szerint fontos okból ez kiküldött vagy megkeresett bíró is lehet. A nem megfelelő bíróság előtt letett eskü büntetlen, így a Curia felmentést hozott annak ügyében "aki községi bíróság előtt kisebb polgári peres ügyben hamis esküt tett" /Bjt.XXIV.82./.

Az eskünek meg kell felelni az alakszerüség követelményeknek, de csak a lényeges alakszerüségek jönnek számításba. Így a Pp.378.§.-a alapján szükséges, hogy a bíróság meggyőződést szerezzen arról, vajjon az esküvő az esküminta értelmét tökéletesen felfogta-e, éppen ezért szükség esetén azt meg kell neki magyarázni, azonkívül lényeges alakszerüség, hogy a bíróság esküvőt figyelmeztesse a hamis eskü következményeire. Lényegtelen szabálytalanság azonban például az, ha az esküvő eskü alatt kezét nem helyezte szívére.

A Btk.219.§.-a nem mondja ki, hogy a hamis eskünek lényeges körülményre kell vonatkozni, ezt a hiányt a Curia 20. számú döntvénye pótolja, mely így hangzik: "A hamis eskü büntetettét illetőleg vétségét csak az ügyre nézve lényeges valótlan körülmények esküvel való megerősítése állapítja meg". E határozat az irodalomban nagy vitát involvált és számos nyilatkozat hangzott el, úgy pro, mint kontra. Ha az eskü szövege csak egy körülményt tartalmaz, ez feltétlenül lényeges, ha azonban több körülményt ölel fel, ezek ugyan a polgári bíróság szerint mind lényegesek, mert máskülönben nem vétettek

volna fel az eskübe, de nem biztos, hogy a lényegesség megítélésére hivatott büntetőbíróság is valamennyit lényegesnek fogja-e találni. Fáyer szerint helyes, hogy a lényegességet bevitték a hamis eskü tényálladási elemei közé, mert szükséges, hogy a büntethetőséghez megkívántassák a körülmény lényegessége, de nem abban az esetben, melyben az eskü "egészben hamis tényekre vonatkozik", hanem akkor, amikor "az esküformulába lényegtelen körülmények is bejutottak és ezek valótlank, vagy amikor az eskübe foglalt egy tény egészben véve úgy történt ugyan, de valamelyik részletében eltérés mutatkozik". A lényegesség szükségessége mellett nyilatkozik Angyal /185.old./, Illés /228.old./, valamint Schnierer /323.old./ is.

A hamis eskü büntetése.

Ha az alapper tárgyja a 216.§.-ban megállapított értékhatárt meghaladja, úgy a hamis eskü büntetése 5 évig terjedhető börtön, míg ha a per tárgyának értéke az értékhatárt nem éri el, a hamis eskü büntetése egy évig terjedhető börtön lehet; a szankció tehát ugyanaz, mint a polgári perben elkövetett hamis tanuzásnál. E rendelkezésnek legnagyobb hibája, hogy a büntetés nagyságát a polgári per tárgyának értékéhez köti, tehát a látszat az, mintha a törvényhozó nem is a hamis esküt büntetné, hanem a hamis esküvel, mint csalással okozott kárt, amivel az eskü teljesen elveszti etikai alapját. A hamis esküre egy alappbüntetést kellene kiszabni, melynél kevesebbre büntetni e delictumot nem lehetne, tekintet nélkül az okozott vagy okozni szándékolt vagyoni kárra; a polgári per értékét pedig, mint súlyosbító körülményt venni, amely megfelelően emelné a szabadságvesztésbüntetés tartalmát. Az

alapbüntetés az igazságszolgáltatás érdekének sérelméért járna, míg az ezen felüli büntetés a per felének okozott kárért sulytaná a hamisan esküvőt.

A 219.§. csak a tényálladékokat és kiszabható büntetést közli, de nem ad nevet e bűncselekménynek. A Btk.XII.fejezetének címe azonban "a hamis tanuzás és hamis eskü", azonkívül a 221.§. "gondatlanságból elkövetett hamis tanuzás és gondatlanságból tett hamis eskü" közt tesz különbséget, tehát nyilvánvaló, hogy a 219.§.-ban megszövegezett bűncselekményt a törvényhozó nem a hamis tanuzás egyik esetének, hanem önálló delictumnak, a hamis eskü bűncselekményének óhajtja tekinteni.

Mik azok a megkülönböztető ismérvek, melyek feljogosították a törvényhozót, hogy különválassza a hamis tanuzás és hamis eskü bűncselekményét? Legkönnyebben szembe ötlük azaz az alaki különbség, hogy amíg a hamis tanuzás elkövethető bünvádi, polgári és fegyelmi ügyben, addig a hamis eskü csak kimondottan polgári ügyben valószínűsíthető meg. De ha azt nézzük, hogy a hamis tanuzáshoz kell egy hamis nyilatkozat és azt megerősítő eskü, míg a hamis eskühöz kell egy eskübefoglalt hamis nyilatkozat, láthatjuk, hogy mindkét delictum két mozzanatos cselekmény és a két mozzanat ugyanaz, mert igazán mindegy, hogy a nyilatkozatot valaki külön mondja-e az eskütől, vagy az bele van préselve az eskü szövegébe. Hazudik az egyik, hazudik a másik és a hazugságát mindkettő esküvel erősíti. Ha pedig azt a különbséget nézzük, hogy a hamis tanuzás elkövetője csak tanu, szakértő, tolmács és fordító lehet, tehát a féltől

különböző személy, míg a hamis eskünek maga a perben álló fél az alanya, észrevevesszük, hogy ez sem egészen így van, mert a fél szerepelhet saját ügyében tanuként is, elkövetheti saját ügyében a hamis tanuzás büntettét és vétségét, még pedig akkor, ha a Pp.368-376.-ig terjedő §§.-ok alapján eskü alatt hallgatják ki.

A hamis tanuzás és hamis eskü különválasztása erőltetett. Sokkal egyszerűbb lenne mindkét cselekményt hamis eskünek venni, különböztetve saját és más ügyében elkövetett hamis eskü között, hiszen mindegyiknek nélkülözhetetlen eleme az eskü, vagy sokkal egyszerűbb lenne a Btk.XII.fejezetében foglalt bűncselekményeket hamis tanuzásnak nevezni, hiszen mind a hamis tanuzásnál, mind a hamis eskünél tanuskodásról van szó, csupán egyik esetben a féltől különálló személy tanuskodik, míg a másik esetben maga a fél lesz saját ügyének hamis tanuja.

Gondatlan hamis tanuzás és eskü.

A Btk. azt az elvet, hogy csak az objektíve és szubjektíve hamis vallomás büntetendő, látszatra áttöri a 221.§.-ban, mely szerint "a gondatlanságból elkövetett hamis tanuzás, szakértői nyilatkozat, vagy fűditás, ugysszintén a gondatlanságból tett hamis eskü: egy évig terjedhető fogházzal büntetendő". A gondatlanságból elkövetett hamis tanuzásnál és eskünél ugyanis a tettes csak objektíve hazudott, de szubjektíve igazat mondott, bűne csak az, hogy kellő figyelemmel észrevehette volna, hogy vallomása hamis, vagyis állítása valósága felőli tudata gondatlanságból jött létre. A

tanuzásnál ugyanis kettős tudat szerepel. Egyrészt fennforog a bizonyítandó tények valóságának, vagy valótlanságának tudata, másrészt fennforog a vallomás valósága vagy hamissága felőli tudat. A gondatlanságból elkövetett hamis tanuzás és eskü, az objektive és szubjektive hamis és az objektive hamis, de szubjektive való vallomás között foglal helyet. Mikor a tanu az észlelésnél jár el gondatlanul és a tudatában így hamis képzet alakul ki, de ő ezt az objektive valótlán képzetet hűen, mint szubjektive valóságot adja vissza, nem büntethető, mert szubjektive igazat mondott, arra pedig, hogy valaki minden eseményt kellő gondossággal figyeljen meg, mert nem tudhatja minek bizonyítására lesz esetleg felszólítva, senkit sem lehet kötelezni. Abban az esetben azonban, ha a tanu nem a bizonyítandó tény észlelésénél volt gondatlan, hanem "a tényről benne kialakult szubjektive képet a valósággal megegyezőnek állította, holott kellő gondosság mellett meggyőződhetett volna annak a valóságtól eltérőségéről" /Angyal 169.old./, őt mulasztás terheli, büntetése indokolt és elköveti a gondatlan hamis tanuzás vagy eskü bűncselekményét. A gondatlan hamis tanuzás és eskü csak egy árnyalattal kevesebb, mint a szándékos az objektive és szubjektive hamis vallomás, de csak egy árnyalattal több, mint az objektive valótlán, de szubjektive igaz vallomás, aminek következtében sokan ellenzik e közbenső kategóriának büntetését.

Büntetés alá nem eső hamis tanuzás és hamis eskü.

A befejezett hamis tanuzásnak és hamis es-

künek vannak büntetlen esetei, melyek vagy szubjektív, vagy objektív okokból élvezik a büntetlenséget. A személyi okok miatti büntetlenség esetei azok, melyek a hamis tanuzás alanyainál már felemlítették, ezek közül legtöbbit vitára a 224.§. adott alkalmat, hogy tudniillik senki sem köteles a valót vallani, ha ezzel önmagát büntetendő cselekménnyel vádolná. Tehát a törvény itt lehetőséget ad az egyénnek, hogy a szankciótól való félelem nélkül hamisan vallhat, vallomását esküvel erősítheti, hogy ezzel kikerülhesse a rá nézve hátrányos valónak megvallását. Mivel lehet az ilyen hamis tanu vallomás, vagy eskü büntetlenségét megindokolni? Kant ezt az esetet feltétlenül büntette volna, mert "Az emberszeretettől való hazugság vélt jogáról" című dolgozatában még azt a hazugságot is bűnnek tartja, mikor valaki letagadja a barátját üldöző gyilkos elött, hogy az üldözött barátja hol rejtőzködik. Ez az álláspont azonban tarthatatlan. Védekezni mindenkinek szabad, az önvédelem joga velünk született jog, az önvédelemből elkövetett hazugságot, vagy hamis esküt meg kell bocsátani, mert nem várhatjuk az önző embertől azt, hogy az abszolút igazság érdekében cselekedjen akkor, ha ezzel önmagát sodorná végzetes veszélybe. Az angol jog is helytelenül teszi, amikor lehetőséget ad arra, hogy a büntető perben a vádlott eskü alatt tegyen vallomást és a vallomás hamis volta esetén őt hamis eskü miatt felelősségre lehessen vonni, mert mint Sir Herbert Stephen mondja, e törvény "hamis eskübe kergeti a vádlottat, hacsak nem tulajdonítunk az eskünek csodás erőt, vagy nem ismerjük félre az emberi természetet". Az

emberi természet eme félreismerésének az lett az eredménye, hogy "a vádlottak által tett hamis esküszáma ijesztően megszorodott, ami akkor sem tagadható, ha tulzásnak tartjuk is egy angol bíró azon állítását, hogy a vádlott által letett eskü az esetek 99 %-ában hamis volt" /Vámbéry Rusztem/. A hazugás ugyan minden formájában bűn, mert veszélyezteti az igazságot, de be kell látni, hogy a természet az embert nem alkotta erkölcsileg tökéletesnek, amit igazol az is, hogy jogászokra szükség van.

Objektív alapon büntetlen a hamis tanuzás és hamis eskü a 225.§. alapján, mely szerint "nem büntettetik az, aki hamis tanuzását, nyilatkozatát /217.§./, vagy hamis esküjét az illető hatóságnál visszavonja, mielőtt ellene feljelentés történt, vagy a bűnvádi eljárás megindított és mielőtt hamis tanuzásából, nyilatkozatából, vagy esküjéből másra hátrány háramlott volna." Angyal szerint a büntetlenség sem vallási, sem erkölcsi szempontból nem indokolható, pedig a keresztény vallás a bűnbánatra nagy súlyt helyez, sőt egy megtérő bűnösnek jobban örül, mint egy bűn nélkülinek. És valóban, ha rá gondolunk melyikhez kell nagyobb lelki erő, ahhoz, hogy valaki a büntetéstől való félelem miatt tartózkodjék a bűntől, vagy ahhoz, hogy egy már elkövetett, de még fel nem fedezett, senki által nem tudott bűncselekményt megbánjon és a belőle származható károkat ezzel megelőzze, be kell látnunk a visszavonás büntetlenségének helyességét. Célszerűségi szempontból is megokolt a büntetlenség, hiszen ezzel a bűnösnek lehetőség adatik, hogy tettét jóvátehesse anélkül, hogy félnie keljen az igazságszolgáltatástól.

A visszavonásnak bíróság előtt kell tör-

ténni és lehet írásbeli, vagy szóbeli, sőt a Curia az önfeljelentést is visszavonásnak vette. A bíróságon kívüli visszavonásnak jogi hatálya nincs. Ha a hamis tanuzásból, vagy hamis esküből származó hátrány már sujtott valakit, a visszavonás már elkésett.

Visszatekintve az elmondottakra, látjuk, hogy a magyar Btk. mind a hamis tanuzás, mind a hamis eskü bűncselekményénél nem a hamis vallomást, hanem helytelenül az azt ünnepélyessé tevő megerősítő esküt bünteti. Az esküvés ténye nélkül egyik delictum sem követhető el, ezért bátran nevezhető a két bűncselekmény öszszefonva bíróság előtti hamis eskü bűncselekményének. Hogy miért bíróság előttinek, azért mert a hamis eskünek más fajai is vannak. Itt van például a magánéletben elkövetett hamis eskü, ami mindennapi közönséges jelenség. De még ennél is közönségesebb hamis eskü a hivatali eskü, mert hamis eskü ez is, azzal a különbséggel, hogy itt nem egy hamis vallomás megerősítésére mondják el az esküt, hanem valaminek megtételét, megtartását igéri az esküvő, amit aztán alkalomadtán megszeg. Hivatalnokok, katonák, államférfiak esküsznek és tesznek ünnepélyes fogadalmakat szünet-szüntelen, pedig mikor kimondják az eskü szavait, már tudják, hogy nem lesznek esküjükhöz hivek, csak ideig-óráig. Ezeknek a hamis esküknek megbüntetésére csak az a hatalmi tényező gondol, akinek érdekében az esküt letették, de az, amelyiknek érdekében megszegették, az esküszegés ténye felett jóindulatulag eltekint. Látszik ebből az, hogy az eskü ma már és talán kezdettől fogva nem más, mint üres formáság. Fejezzük be a dolgo-

zatot Menger szavaival: "Az állam legfőbb köreiben végbemenő változások közepette elég gyakran megeshetik, hogy a bíró, aki hazája legfontosabb érdekeit sértő esküszegést követ el ma, holnap egy polgárra, aki valami nyomoruságos polgári ügyben hamis esküt tesz, megbecstelenítő büntetést kénytelen kiszabni. Ily esetekben nagy szemlélhetőséggel lép előtérbe az a gondolat, hogy hatalom és erkölcs lényegük szerint fedik egymást".